

21160

Seria C.

INVENTAR
2020

Bimen.

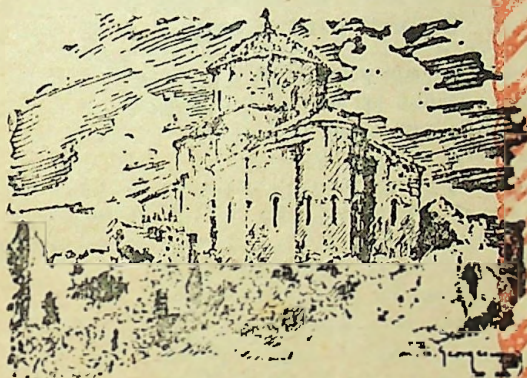
No. 21.

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE

Seria C.

DIN LUMEA LARGĂ

SUB DIRECTIVA REDACȚIONALĂ A DR. PROF. UNIVERSITAR
I. SIMIONESCU

ȚARA HATEGULUI

DE

GAVRIL TODICA

Seria C. CARTEA ROMĂNEASCĂ No. 21.

917

Prețul Lei 3.

ABONAȚI-VĂ

LA

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE”

Singura publicație de popularizare a științei este biblioteca „Cunoștințe Folositoare”, ce apare săptămânal, sub conducerea *D. Lucă* și *I. Simionescu*, profesor universitar și membru al Academiei Române.

„Cartea Românească”, dând la lumina această bibliotecă scrisă pe înțelesul tuturor, a umplut un mare gol în publicistica noastră — atât de lipsită, până la apariția bibliotecii „Cunoștințe Folositoare” de orice lucrări de popularizare a științei.

Fiecare din cele patru serii, în care apar „Cunoștințe Folositoare” cuprinde lucrări cu o anumită natură de cunoștințe, după cum se poate vedea din lista numerelor aparute:

Series A. „Știința pentru toți”.

- No. 1. Cum era omul primitiv de *I. Simionescu*.
2. Viața omului primitiv de *I. Simionescu*.
3. Găzurile naturale de *I. Simionescu*.
4. Albinele de *T. A. Bădărău*.
5. Diabetul, îngrășarea, gâlbănirea de *Dr. Căhănescu*.
6. Raze vizibile și invizibile de *C. V. Gheorghiu*.
7. Viața microbilor de *Dr. I. Gheorghiu*.
8. Fumurile de *T. A. Bădărău*.
9. Viața plantelor de *I. Simionescu*.
10. Pasteur de *C. Motaș*.
11. Sporele și tupa de *I. Simionescu*.
12. Teletonia fără fir de *Tr. Lalescu*.
13. Porumbelii Mesageri de *V. Sadove*.
14. Planeta Marte de *Ion Pașa*.
15. Dola Omer la Einstein de *General*.
16. Cum vedem de *Dr. I. Glavan*.
17. Razele X. de *Al. Cișman*.
18. Omul dela Cucuteni de *I. Simionescu*.
19. Protozoarele de *I. Lepsi*.
20. Fulgerul și trăsnetul de *C. G. B.*
21. Nebuloasele gazeas. de *M. E. Her*.
22. Bacteriile folositoare de *I. Popu*.

Biblioteca Centrală

L102491160

Biblioteca Centrală Universitară - Sibiu

2.1160

*Timen
12. X. 31.
Salati**Ion G. Bunea*

TARA HAȚEGULUI

DE

GAVRIL TODICA

Tara Hațegului

E leagănul poporului român. Nu în sens poetic, ci în realitatea trecutului istoric. Aici a fost cuibul vechilor Daci. Aici a intrat Traian cu oștile dinspre Orșova și Valea Jiului. Aici s'au dat luptele decisive între Daci și Romani, aruncându-se fermentul din care s'a născut poporul român. Privind și astăzi la cetele pietoase, la bărbații și femeile din munții Hațegului, parcă vedem strănepoții îndârjiților Daci, cari au cutezat să se opună imperiului celui mai puternic din lume. Civilizația nu a transformat mult pe acești copii ai codrului. Poate creștinismul i-a îmblânzit sufletește. Dar moravurile sunt aspre, ca traiul lor de pădure. În limba lor sunt multe arhaisme, forme veritabile latine (vinie=viie, cuniu=cuiu, etc.) pe lângă ungerismele de infiltrație mai nouă.

Nu e fără interes nici trecutul medieval al acestei regiuni, cu instituția chineziatei, cu frământările contra Turcilor, cu ridicarea familiei Corvineștilor, cu nobilitatea multor familii, cari prin vitejimea tupturilor s'au adunat de neam în jurul căre s'au smuls.

De interes e și trecutul tri-și bisecular al ținutului, cu încercările de calvinizare a sa.

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ BUCUREȘTI
1919
1978

Bibl. Instit. de inv. superior Sibiu
INV. Nr. 49180 19 78

78 FEB 1986

telor românești, cu opintirile acestora de a scăpa de calvinizare prin unirea cu Roma. Dacă mai amintim falmosul avânt prin militarizarea din 1763—1848 a locuitorilor, vom regreta că tocmai în zilele noastre de regenerare românească nu observăm destule porniri culturale, cari să dea „țării Hațegului” vechiul renume de pe timpul dominației romane.

Situația geografică

Tara Hațegului are formă ovală și e situată, ca să ne exprimăm cât se poate de scurt, pe la intersecția paralelei 45° 30' latid. nord cu meridianul 22° 40' Est Greenwich. Formează o vale lungă de 50 km. dela Streiu la Vama Marga spre Banat și cam tot așa de lată, dela Lunca Cernii la Rătezat, ori dela dealurile Silvașului la Dealu-Babii spre Jiu. Are deci o suprafață de aproximativ 2500 km. pătrați cu vr'o 75000 locuitori. Densitatea populației abia face 30 locuitori de km. pătrat.

Munți.

Munții cei mai înalți, cari închid spre sud nu numai Tara Hațegului ci județul întreg, sunt munții Rătezatului, cu mai multe piscuri înalte, precum Petreazul (1898 m.), Vârful Petrii (2195 m.), Nevoia (2152 m.), Gugu (2294 m.), Pelaga (2477 m.) și Rătezatul propriu zis (2506 m.). Spre Jiu se ridică Tulișia (1796 m.), pe coastele căruia s'au dat câteva lupte în toamna anului 1916.

Legenda ne spune că în vremurile de demult, când, prin țara noastră trăiau uriași, Rătezatul avea și el varf ca celelalte piscuri. Dar un uriaș, care locuia în ținutul

acesta, trăind rău cu alți uriași din vecini, a aruncat furios un plug de fier după unul din ei și ferul izbindu-se de munte, i a *retezat* vârful.

Așa a devenit Rătezatul cu vârful ciuntit, cum îl vedem azi.

De pe Rătezat ni se deschid perspectivele cele mai grandioase, în toate direcțiile, mai ales când cerul e senin. Spre răsărit se profilează în zare masivul gigantic al Parîngului. Spre apus se înșiră lanțul lung al Carpaților până la Cerna și Mehadia, cu nenumărate a-fundături și văi, cu coaste păduroase și cu stânci plesuve, bătute de Crivăț și de soare.

Spre miazănoapte se așterne valea Hategului, înpestrită de sate și grădini, brăzdată de firele argintii ale Râului Mare și Fărăcadinului, tăiat de șoseaua Hateg-Caransebeș și de numeroase drumuri laterale. Calca ferată încă o parcurge dela Subcetate, pe la Sarmisegetuza, până la Caransebeș.

Mai spre miazănoapte, șesul e închis de dealurile Silvasului, cari se prelungesc până la Streiu, formând aici un promontoriu, încununat de ruinele unei cetăți, la poalele căreia se află gara Subcetate. Streiul se strecoară prin strimtoarea aceasta, apucând spre nord, până la Murăș.

Excursia pe Rătezat e destul de anevoioasă și astăzi, deși regele însuș vine, de 2—3 ori pe an la vânătoare pe acest munte și a contribuit mult, ca să se facă drumuri particabile și poteci numeroase pe coasta muntelui.

Călătoria se face mai comod din Hateg, plecând cu trăsura și aprovizionându-te cu haine călduroase și merinde pe câteva zile.

Până la Riu-de-mori, drumul e neted. Aici te îngrijești de conducători căci sătenii cunosc

bine muntele. Urcarea se face anevoios, pe panta de 23 km. întreruptă de văi și stânci. Ici-colo, câte-o stână ne îmbie la odihnă. Mai rar câte-o colibă de a Societății Carpatine.

Dela Riu-de-mori numai călare putem continua urcușul până la Valea Rașca, timp de 5 ore, și aici la marginea brădetului putem petrece noaptea de cuptor sub cerul liber.

În zorii zilei plecăm cu nădejde mai departe și după o urcare obositoare de 5 ore ajungem pe vârful Rătezatului ca timp de 6—7 ore să gustăm plăcerea panoramei splendide, ce ni se deschide în toate părțile.

Pe la ora 15 excursioniștii pot pleca îndărăt iar dacă sunt vrednici la mers se pot aventura peste **Custure** la **Zănoaga**, cu vestitul iezer (lac de munte), de romantism sălbatic.

La Zănoaga putem răsbate mai ușor, prin valea Clopotivei, pe lângă Râul-mare. Dela Râu-de-mori în 30 minute ajungem la Gurenj, iar de aici, peste fânețe frumoase și pe sub păduri umbroase, în timp de o oră, la cascada Kroch. Trecem apoi peste **Podul Dracului** și în trei ore ajungem la gura Zlăței, de unde începe urcușul aspru până la platoul Aradeș. Cotind spre sud, în curând ajungem la Zănoaga.

Sub raportul vegetației se impun următoarele observații:

La Cetatea Colții trecem din regiunea de stejar și pomet a văii Hațegului în regiunea montană inferioară, caracterizată prin făget împestrițat cu alunis, jugastru, frasin și mesteacăn.

Pe la înălțimea de 1000—2000 m. vine brăul întunecat al brădetului, susținut la partea de jos de făget, iar la partea de sus trecând în goluri măturate de vânt și lavine.

În regiunea subalpină se luptă cu vânturile Pinul de munte, Jneapii și Iniperul, oprind năruirea pietrișului. Pe coastele meridionale, pe fața Rătezatului și pe lângă iezorul Zănoaga, pâlcuri de smirdar (*Rhododendron myrtifolium*), cu flori palide-rosii, îndulcesc în lunile Iulie—August, impresia înfiorătoare a stâncilor și prăpăstiilor.

Fiind dat romantismul sălbatic al acestei regiuni muntoase, nu e mirare că **Facultatea de științe din Cluj** a cerut dela guvern să formeze, prin Reforma Agrară, un **Parc Național**, „în munții Rătezatului, din terenul bine limitat, „cuprins între piscurile și crestele de munte „Zănoaga — Slăveiu — Stânișoara — Pelaga— „Bucura și mărgenite spre sud de Valea Lăpușnicul, atașând și micul masiv calcaros „Paltina, ce cade spre sud de Valea Lăpușnicul.

„Acest teritor, cu întindere de aproximativ „160 km. pătrați a fost și până acuma proprietate particulară puțin exploatată, aflându-se „în stare destul de primitivă, cu vegetație exuberantă și floră bogată în elemente rare sau „endemice. Depărtarea dela centrele mari de „comunicație și lipsa stațiunilor climaterice va „face ca acest parc să devină un sanctuar adevărat, cercetat numai de naturaliști și adevărații turiști“. (A se vedea **Buletinul de informații** al Grădinii Botanice și al Muzeului Botanic dela Universitatea din Cluj, vol. IV, pag. 17—18).

Ape.

Mai însemnate nu sunt în Tara Hațegului decât două: **Râul Mare** și **Râul Fărcădinului**. Se împreună aproape de gara Subcetate și la

vr'o 500 m. se varsă în Streiu, care formează așa zicând frontiera de Nord-Est a regiunii.

Riul Mare e apă de munte. Isvorește din munții Rătezatului. Pe la Gureni și Ostrovel ajunge la ses. În porțiunea dela isvoare până la Ostrovel are mulți păstrăvi gustoși. Dela Ostrovel în jos curge pe lângă satele Cârnești, Rea, Nalut și Sântă-Mărie, unde o parte din apa lui e captată în folosul unui mare Fercstrău de scânduri, tot lângă gara Subcetate.

Riul Fărcădinului isvorește de pe la Poieni și Ruskița. Curge pe la Densus, Tuscia, Fărcădinul de sus, Fărcădinul de jos (acuma Berthelot), Hateg spre Sântă-Mărie și peste puțin se varsă amândouă în Streiu, după cum am spus mai înainte.

Locuitorii

În mare parte (90%) sunt Români. În Hateg, Pui și alte comune mai mari se mai află Unguri, Evrei, Germani, Italiani. Țiganiii nu pot lipsi nici din sate, nici din orașe: cu ocupațiile lor variate, dela cărturari până la lăutari și dela lingurari până la cărămidari.

Ocupația locuitorilor de pe întinsul luncilor Râului Mare, până la Densus, Pui și Sarmisegetuza, o formează agricultura și creșterea vitelor. Se cultivă porumbul (cucuruzul, păpușoiul), grâul, orzul, ovăzul, cartofii și cânepa. Vitele se cresc pentru agricultură și pentru tăiat. Sunt vestite în toată țara târgurile dela Hateg.

Ocupația principală a locuitorilor dela munte este creșterea vitelor.

Livezile de pomi sunt presărate prin toate satele și pe toate colinele bătute de soare. Se

7

produc mere, pere, prune, piersece, cireșe, vișine.

Viile se cultivă numai pe la Hațeg și Băcști.

Creșterea oilor se mai face în măsură destul de răspândită în comunele dela munte. Dar albinăritul abia se cunoaște. De sericicultură nici noveste.

Industria

Se reduce la exploatarea sporadică a unor păduri și a câtorva cariere de marmoră (la Bucova), maiolică și nisip de cvarz (Barulmare, Riu-Bărbat). La Subcetate este un mare ferăstrău de scânduri, întemeiat, acu's vr'o douăzeci de ani, de italianul Peccol.

În Hațeg s'a deschis o fabrică de pielărie (1923). La Cârnești este ferăstrăul lui Abraham și lăptăria preotului Silviu Popa.

La Pui remarcăm fabrica de teracotă a d-lui Toma Ienciu, care de dragul industriei anevoioase dar productive a renunțat la cariera de avocat.

Morăritul se restrânge la nevoile țărănimii. Nu există nici o moară sistematică în tot cuprinsul acestei regiuni.

Sate și orașe.

Nu vom putea da o descriere mai apropiată de adevăr, decât făcând o călătorie de turiști, apropiindu-ne cu trenul dinspre Orșova.

La Caransebeș luăm trenul spre Hațeg-Subcetate, distanță de 77 km.

Am plecat.

La Vama Marga părăsim Banatul și ajungem în plasa Hațegului. Apucăm pe valea Bistrăi

și după vre-o 4 km. ajungem la **Bontarul de Jos**, cu gară de curioase schimbări de tren, de poposiri peste noapte și tocmai de aceea cu un bun restaurant peste drum de gară, înlesnind odihna de noapte a drumetilor oboseți. Clădirile și întocmirile aceste le-a pus la cale bunul gospodar, care este protopopul gr.-cat. al Ulpiei Traiane, d-l Romul **Raca**, fost câțva timp preot al acestui Bontar, care astăzi iarăș are un preot vrednic în persoana zeosului Valer **Paveloniu**. Aflu că restaurantul dela gară îl ține acuma cu arendă și-l conduce cu pricepere familia istetului român cu nume unguresc Vasile Hideg, venit aici din părțile Arieșului.

Satul e de origină relativ recentă, de prin secolul XVIII. Are biserică la loc arătător cu turn frumos și o școală primară, care se ținea bine chiar și pe timpul Ungurilor, mulțumită mai ales energiei d-lui Raca. — Printre învățători a avut odinioară pe **Ioan Pop Reteganul**, cel mai mare folklorist al Transilvaniei.

Ceva mai în sus, pe valea Bistrei, se respiră **Bontarul de sus**, mai mic, cu biserică și școală relativ nouă.

După odihna de peste noapte în ospătăria de lângă gară, dimineața la ora 4, plecăm mai departe cu trenul. Abia aleargă cale de 6 km și ne debarcă în **Bucova**, sat fruntaș, sub coborișul apusean al **Porții de fer** și respirat de ambele părți ale Riuului Bistra. În apropierea lui se află **carriere de marmoră foarte bună**.

Dela Bucova spre răsărit, valea se strimtează și se închide de toate părțile. În față, parcă ne oprește înaintarea un deal zdravăn împădurit. Totuș trenul, împins dindărăt de locomotiva cu roată dintată ne urcă găfâind și după o sfortare de 40 minute ne oprește pe

vârful **Porții de fier**, pe culmea despărțitoare dintre valea Bistrei, de unde am venit și valea Hătegului, încotro ne îndrumăm.

Prin strimtoarea aceasta și peste culmea aceasta, au pătruns ostile lui Traian, auc's optsprezece secole.

Aici a întâmpinat **Ioan Corvinul** ostile turcești năvălitoare în 1442 și le-a zdrobit. Acest fapt îl amintește un monument de piatră, ridicat de „publicul județului Hunedoara” și inaugurat la 6 Sept. 1896 având inscripția ungurească de următorul înțeles:

Ioan Corvinul

cu ai săi cincisprezecemii de viteji
în 6 Septembrie 1442

zdrobit-a în această strimtoare
oastea de optzecemii

a begler-begului Schabedin

Voind să pătrundă în Transilvania.

În amintirea eternă

a acestei strălucite fapte de arme
ridicat-a acest monument

publicul județului Hunedoara

în anul milenar al cuceririi patriei.

Locomotiva se desprinde dindărăt și trece înaintea vagoanelor, căci de aci încolo calea ne duce pe coastă, la vale.

Peste puțin ajungem la **Zăicani**, unul din cele mai vechi sate nemesesti din țara Hătegului, dintre ai cărui locuitori unii mai poartă și astăzi numele eroului Ioan Huniade. (Un Ianăș Huniade a studiat în Orăștie și Blaj iar în 1848 a fost tribun).

Satul e așezat în fundul unui pârâu, sub o coastă păduroasă, fiind străbătut de un râuleț, care mai în jos de sat se varsă în apa ce

curge dela Poarta de fier spre Sarmizegetuza. In timpurile vechi s'a numit Poiana lui Achim. Apoi, nu se știe când, a luat numele de Zăicani, dela un chinez (primar) cu numele Zeicu.

Locuitorii sunt deștepti, muncitori și iubitori de biserică. Starea lor materială, in general, e bună. Ca foști „nobili” au păduri și izlazuri pentru toate trebuințele¹⁾.

In apropiere se află comuna mai săracă, dar destul de mare (700 suflete) a Păucineștilor.

La vr'o 4 km. spre răsărit, dela Zăicani, intrăm in comuna cea mai importantă din toată Tara Hațegului:

Sarmizegetuza (Grădiște).

Fost-a odinioară capitala Daciei, sub numele de Sarmizegetuza, iar după cucerirea romană Ulpia Traiană. In tot cuprinsul țării noastre nu cred să existe altă localitate, unde să se fi aflat și să se mai afle atâtea rămășițe ale trecutului, ca pe acest petec de pământ, locuit azi de țărani strănepoți ai vechiului amalgam daco-roman. Ce-i drept, strănepoți decăzuți, dar cari prin cultură nouă, îndrumată de solicitudinea stăpânirii și a cercurilor interesate — s'ar putea avânta iarăși la un nivel mai înalt, iar umila Grădiște s'ar putea transforma într'o Ulpie-Romană ca loc de pelerinaj istoric.

Cum e acuma, nu-i bine.

Cum a fost odinioară se va ceti din șirele următoare, schitate sumar pe baza cercetărilor arheologice, întreprinse la fața locului, de oameni competenți.

¹⁾ Vezi Dr. Iac. Radu: Istoria vicariatului greco-catolic al Hațegului. Lugoj, 1913. Monografie voluminoasă (413 pagini, de mare folos pentru tot omul care se interesează de istoria noastră culturală.

La partea dinspre răsărit se mai vede fundamentul amfiteatrului de odinioară.

După luptele decisive cu Dacia, în anul 102 și 104, Sarmisegetuza fu consacrată în anul 110, cu ajutorul legiunei V Macedonice de Scaurianus legatus Aug. propraetore ca Ulpia Traiana Augusti Colonia Dacica Sarmisegetuza. În 239 e ridicată la rangul de metropolă și aici se ținea *concilium trium Daciarum* (congresul celor trei Dacii cum am zice astăzi adică a celor trei provincii: Dacia porolissensis, Dacia apulensis, Dacia malvensis), fiind locuită de o gardă întreagă de funcționari.

Despre importanța acestei capitale și a populației ce o locuia, ne putem face idee din faptul, că i se cunoșc până acuma 13 curii și un primar (*duumvir*), a fost în stare să jertfească 50.000 de sestertii pentru pardosirea orașului iar în anul 141 C. Aurelius Tertius, fiind ales pontif, drept mulțumită dăruiește 80.000 de sestertii spre scopuri filantropice.

I se cunoaște castrul.

Partea răsăriteană a comunei e așezată pe locul castrului vechiu.

Cimitirul se află spre răsărit, de două părți ale drumului roman, ce ducea spre drumul de azi al Clopotivei. Avea extensiunea respectabilă de peste 3 hectare.

Edificiile publice ale Ulpiei Traiane erau împodobite cu statui de marmoră și cu diferite armamente prețioase de bronz. Dintre familiile patriciene așezate aici s'au distins Comenius, Januarius, Heremius, Antonius, Axius, Vorenus. Din palatul unca din aceste familii a ieșit la iveală în 1823 pardoseală de mozaic reprezentând judecata lui Paris și pe Priamus rugându-se pentru fiul său.

Spre N. W. dela castru se mai cunoaște fundamentul Băii publice.

Printre Baia publică și amfiteatru trecea calea strategică spre Streiu. In muzeul din Deva s'au adunat cărămizi cu vr'o 72 de inscripții. Cele mai importante sunt cu Leg. XIII (Gemina) și Leg. III F. F. (Flavia Ficina).

Temple vor fi fost mai multe, cu altare închinat lui I. O. M., Mercur, Iuno, Minerva, Mars, Diana, Silvanus (Domesticus), Venus și Mithra. E renumit și templul sirian cu tabla dedicată zeilor patriei (Diis patriis) Malagbet, Bebellahamon, Benefat și Manavat. Locuitorii sacrificau în mai multe colegii Geniului colegiului. Elita aristocrației Daciei trăia aici, la picioarele Rătezatului.

Sarmisegetuza a fost oraș frumos, de mărirea orașului Pompei de lângă Neapol.

In anul 263 au început năvălirile barbare asupra Daciei. In timp mai scurt sau mai îndelungat s'a distrus și Sarmisegetuza, de care nu se mai vorbește câteva secole, până la începutul evului nou, când din falnicul oraș de odinioară nu mai era decât o modestă **Grădiște** (ungurește Várhely = locul cetății). Dar scormonind la temelii astupată de bălării a „Grădiștei“ oamenii au dat de rămășițele trecutului falnic. Toate familiile nobile din apropiere și-au dus diferite monumente, ca să-și împodobească grădinile și locuințele. Probabil de aici se va fi dus și materialul cioplit la biserica din Densuș. In anul 1738 numeroase statui și inscripțiuni au fost transportate la Viena. In timpul mai nou, multe obiecte de valoare s'au dus la episcopia din Lugoj și la muzeul archeologic din Deva.

In 1848 o parte a satului a fost incendiată

de Unguri revoluționari iar în 1883 un alt incendiu a distrus 53 case, între cari și casa parochială.

Pe la 1900 comuna avea 1067 locuitori, între cari 1014 români și abia 53 străini, mai ales evrei.

„Poporul trăește mai mult din plugărit, are însă nume rău, fiind tare cuprins de patima beției, isvorul atâtor rele“. (Dr. Radu, op. cit. 212).

Astăzi numărul crâșmelor s'a mai redus, iar Dumineca și în sărbători sunt închise!

Ca o mică colonie a Sarmisegetuzei se poate considera localitatea din apropiere, numită astăzi **Brezova**, unde s'au aflat și urme de ziduri romane. Satul e pe coasta unui deal păduros, la poziție frumoasă, cu fața spre munții Rătezatului, cecace va fi ademenit multe familii din Ulpia lui Traian, să-și zidească aici vile. Mai târziu a ajuns în posesiunea familiei Brazovanul, ai cărei descendenți mai trăesc și astăzi aici ca proprietari de pământ.

În 1900 avea 313 locuitori.

Alte sate din apropierea Sarmisegetuzei mai sunt:

Hobița Grădiștei, așezată pe o dâlmă, la poalele muntelui. Se poate considera ca o prelungire a Sarmisegetuzei. Abia are vr'o 300 locuitori.

Păucinești, cu vr'o 700 locuitori, săraci, trăind mai mult din creșterea vitelor.

Peșteana mare, iarăși cu vr'o 700 locuitori. Sat vechiu, așezat pe urmele unei așezări și mai vechi, probabil Dace sau Romane. Prin 1400—1700 avea câteva familii nobile române, cari toate au trecut la calvinism. Pe la 1760 o parte din locuitori s'au militarizat. Biserica româ-

nească e veche. Se mai susține și una calvină pentru câțiva credincioși scăpați ca din naufragiu.

Peșteana mică sau **Peștenița** ascunsă în fundul unei văi, dela Peșteana spre apus, cu locuitori emigrați probabil tot din Peșteana, în frământarea unor vremi de urgie.

În 1900 avea aproape 600 locuitori.

Cârnești (odinioară **Cornești**), tăiați de râulețul Cârlete, care curge în albia unui canal săpat de Romani. E comună veche cu vr'o 800 locuitori, având biserică frumoasă și preot harnic, care a întemeiat și susține unica lăptărie românească din Tara Hațegului.

Pâclișa, sătuleț de vr'o 300 locuitori, pe malul drept al râulețului Cârlete, lângă șoscaua ce duce dela Sarmisegetuza la Hațeg. E fără altă însemnătate decât veclimea și castelul, acum părăsit al unei familii Pogany. Despre **Eufimie Murgu**, preotul vestit al acestei comune (1808—1846) vom scrie în capitolul despre oameni însemnați ai Țării Hațegului.

Totești, lângă acelaș drum de țară, aproape de Pâclișa. Iarăș sat vechiu, cu vr'o 400 locuitori, dintre cari unii sunt descendenți din familii nobile și se află în stare materială foarte bună, dar nu prea sunt spornici în copii.

În hotarul acestei comune încă se aflau, până pe la 1852, ruine vechi. — În anul 1859 un țaran arând cu plugul, a scos din pământ un lanț de aur cu douăsprezece verigi groase ca degetul, care s'a trimis spre păstrare în muzeul Curtii din Viena.

Clopotiva, una din cele mai puternice comune dela poalele Rătezatului. Locuitori voinici și vânjoși, dar stăpâniți de patimi. Leagănul multor familii nobile române, dar toate

înstrăinate, mai ales pe timpul calvinismului, în secolul XVII. Mai mult s'a ridicat familia Pogany, care a dat câțiva prefecți și bărbați vrednici județelor Hunedoara și Caras-Severin.

„Încă în veacul XVI — citim la Dr. Radu, op. cit. pag. 184—5 — mai multe familii din Clopotciva au trecut la calvinism și au răpit și biserica, în care până pe la anii 1860 se vedeau, sub stratul de var, cu care au fost acoperite, icoanele sfinților în stil oriental. Și neputând Românii rămași credincioși bisericii orientale să-și facă altă biserică, țineau serviciul divin tot în biserica ocupată de calvini, ajungând adeseori în conflicte serioase cu profanatorii bisericii lor strămoșești“.

„În anul 1759 a făcut vizitație canonică episcopul Petru Paul Aroș dela Blaj, aflând aici stări deplorabile. Credincioșii bisericii româno-unite aveau să sufere ne mai anzite nedreptăți și șicăniri, din partea îngâmfăților nobili calvini. Precum s'a spus mai sus, Românii țineau serviciul divin în aceeași biserică cu calvinii și fiind Românii mai mulți și având dreptul de întâietate, ei serviau mai întâiu în biserică; dar nobilii calvini de multe ori veneau la biserică până nu era terminată liturghia românească, și sileau pe Români să părăsească slujba neterminată, le batjocoriau lucrurile cele mai sfinte și uneori chiar și sfânta cuminectură o aruncau afară, apoi întorceau icoanele cu fața către perete și așa țineau slujba lor. Văzând cvlaviosul arhiercu aceste păgâne nelegiuiri, i se frângea inima de durere și în mâhnirea inimei sale numi biserica profanată de calvini peșteră de tâlhari și staul. Atunci Românii înfuriindu-se au rupt scaunele nobililor și le-au aruncat afară din biserică, pe care au

inceniat-o, ca să nu mai poată intra calvinii în ea. Aceștia însă au năvălit cu săbiile asupra episcopului și l-au silit să părăsească satul“.

„Desele neînțelegeri s'au curmat numai după ce vicecomitele (subprefectul) Ioan Pogany la 1770 a dăruit Românilor un iond intern, pe care și-au zidit altă biserică“¹⁾.

Au remarcat acest episod, ca un caz tipic din luptele religioase ale Românilor din Țara Hategului.

Ostrovul mare. Comună veche, cu biserică aproape ca cea din Densuș. A suferit mult pe urma incendiilor din 1883 și 1905. Dar s'a refăcut prin hărnicia poporului și a conducătorilor.

Ostrovul mic, din apropiere, cu căsuțe de lemn, acoperite cu paie, e de puțină însemnătate.

Infundate în văgăunele muntelui se află **Ostrovul, Gurenii, Râu-de-mori și Valea Dâlșii.**

În special, **Râul de mori** e cuibul străvechiu al puternicei familii **Kendeffy** (odinioară **Cândea**). Regiune frumoasă, scutită de vânturi, cu climă domoală și pomot mult.

În cătunul **Suseni** se află o stâncă incununată cu ruinele unei cetăți, numită **Cetatea Colții** (sau Cetatea Colțului).

Cetățuia a fost a familiei **Cândea-Kendeffy**. Vorba din bătrâni ne spune o frumoasă poveste despre o întâmplare ce s'ar fi petrecut aici“).

Odinioară stăpâna cetățuiei Colțului era **Ileana Cândea**, o fată fecioară, frumoasă ca zânele din povești. Frau atunci vremuri grele. A-supra strămoșilor noștri năpădiseră cete săl-

¹⁾ La Dr. *Radu*, op. cit pag. 184-5.

²⁾ *Silvestru Moldovan*, Țara Noastră, Sibiu, 1894 pag. 33-4. După legendele istorice publicate de ungurul *Kövári*

batice de Tătari. Românii s'au luptat cu ei vitejește și i-au alungat din hotarele lor, dar vai, mulți dintre ei au căzut prinși și au fost duși în robie. Intre aceștia a fost și iubitul Ileanei. El a fost prins în focul luptei și răpit de Tătari. Nimeni nu știa unde se află. Ileana, care se topiă de dorul lui, ședeă adeseori pe zidul cetății și priviă induișată în depărtare, doară îl va zări venind acasă. Odată șezând ea astfel pe zid și privind la cele văi, cari îi păreau pustii și cernite de jale, o cuprinse un somn ușor și adormi. Și ce să vezi? În somn i s'a arătat iubitul și i-a spus, că atunci va scăpa el din robie, când ea va aduna atâta aur cât să ajungă până acolo, unde e ținut el prins“.

„Ileana nu știa cum să înțeleagă visul și nici nu prea credeă în el. Dar iubitul ei i s'a arătat a doua oară și a treia oară în vis. Acum Ileana se hotărî să lucreze, să lucreze mult, ziua și noaptea, ca să câștige aurul necesar“.

„Și s'a apucat Ileana de tors și torcea cu mare sârguință, ziua și noaptea. Din ce-i sporia tortul, dintr'aia se simțiă mai îndemnată la lucru. Odată, într'o noapte înstelată, luminată de razele aurii ale lunei, șezând în foisorul cetății atârnat pe marginca stâncii, toarse mult, până ce trecu de miezul nopții. Și ce să vadă? Tortul ce l-a tors după miez de noapte, cră din fire de aur și dacă torcea oricând după miezul nopții, se alegea tot fire de aur. Așa torcea ea noapte de noapte, când odată în spre cântători, cine-i prinde fusul, ce sfârâia în josul foisorului? Eră iubitul Ileanei, care în momentul când firele de aur au fost așa de lungi, cât să ajungă până la locul, unde era el prins, i-au pocnit lanțurile de pe trup și el a putut să alerge acasă, în bratele iubitoare ale Ileanei“.

Acum trecem la:

Densus (Demsuș, Dânsuș, Dâmsuș), una din comunele cele mai însemnate din Țara Hațegului, atât pentru vechimea așezării, cât mai mult pentru biserica-i curioasă, unică în tot cuprinsul României.

Tradiția spune, că Longinus, generalul lui Traian, aici și-ar fi aflat moartea și aici ar fi înmormântat. Biserica actuală ar fi fost mausoleul lui Longinus.

E leagănul familiei Mușina sau Mărgineanu, din care s'a născut Elisabeta, mama lui Ioan Corvinul.

Pe la 1400—1600 localitatea o aflăm des pomenită în diferite documente. Familiile nobile s'au stiut. Delă cea din urmă familie nobilă, a Lucăceștilor, moșia a trecut la familia Măra, fost prefect pe timpul războiului 1914—1918, care mai are și acuma grădini cu pomi, parcuri frumoase, un castel și mai multe case în comună.

Numărul locuitorilor se apropie de 1000.

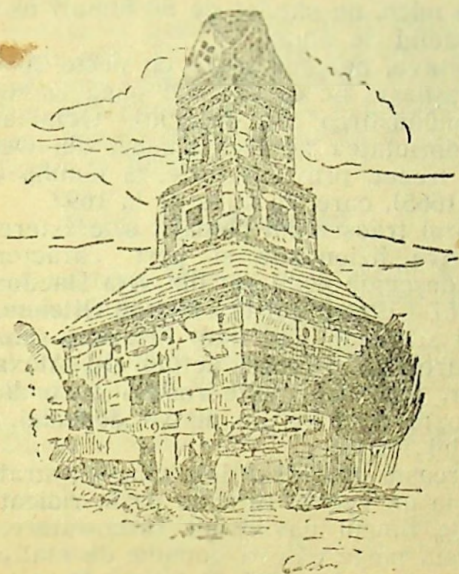
De aici își trage originea și familia învățătilor noștri **Densuslanu**, care nu poseda averi mari, dar ne-a dat bărbați de mare valoare pentru știința și literatura noastră.

Biserica, după toată probabilitatea, a fost zidită pe la anul 1400 din material adus dela Sarmisegetuza și apoi renovată pe timpul Domniței **Samfira**. Are forma unui templu păgân. În interior e pardosită și boltită cu piatră. Turla se sprijinește pe patru colonne, pe cari se văd mai multe inscripții **I. O. M.** și **G. Longinus Martinus**.

Ca o continuare a Densusului se poate considera comuna veche

Steii, strămtorată pe două văi înguste, în

lungimea de 4 km. Locuitorii sunt oameni voi-
nici, cu port frumos, trăind mai mult din po-
mărit și creșterea vitelor. În apropiere la Valea
ferului, se afla odinioară (pe la 1850—1875) o
mică uzină siderurgică (de extragerea ferului
din minerale). Acuma e părăsită.

Biserica din Densus.

Tescia încadrată în livezi de pomi, așezare
veche, cu o biserică impunătoare, edificată prin
1842—1851 și renovată după incendiul din 1891.

Ciula mare. Vechiu așezământ al mai multor
familii nobile române, cari cu timpul s'au în-
străinat, trecând la catolicism și apoi la cal-

vinisul ungurese. (Csulay György ajunge episcop calvin în anii 1648—1660).

Biserica s'a zidit pe la 1680 de protopopul Ioan Muncan din Tuscia, originar din Ciula mare, fiind înfrumusețată de fiul acestuia. În turn se află un clopot cu inscripția: „Cuvântul Domnului rămâne în veac 1796”.

Ciulia mică, un sătuleț de 50 fumuri ascunse prin grădini de pomi.

Răchitova, comună mare cu peste 2000 suflete, respirată pe câteva văi până la zeci de km. (mânăstirea din Negoiu). Odinioară a fost proprietatea familiei Mușina din Densus. Apoi a trecut, prin căsătorie, la familia Csermény (1665), care s'a stins pe la 1693.

Poporul trăește din pomărit și creșterea vitelor. Are fizionomie și port caracteristic. Parcă descinde nealterat din viața Dacilor.

În 1867—1911 preot cră **Sofron Olteanu**, prin a cărui stăruință s'au zidit biserica, școala și casa parohială. Preotul actual, d-l **Alexandru Ghelner**, încă are multe rosturi gospodărești, aducătoare de folos nu numai dânsului, ci și poporului întreg.

Pe creasta unui deal dela miazăzi străjuiește și acuma un vechiu turn de pază, ridicat probabil pe timpul năvălirilor turco-tătare.

Trecem peste câteva comune de mai puțină importanță, ca Hățăgel, Valioara, Poieni și ne oprim ceva mai mult la **Lunca-Cernii** și **Meria**, interesante prin izolarea lor de lume și de oameni.

Lunca-Cernii, respirată pe distanță de vr'o. zeci km. de-alungul râului Cerna și pe câteva coaste, este un sat puternic de munte, cu case de brad, acoperite cu paie înnegrite de fum și ploi. Poporul duce o viață primitivă de păstori și plugari.

Viață și mai primitivă duce poporul din Meria, sat așezat pe coama unui munte, la înălțime de peste 1000 m. Chiar graiul lui, lungind unele cuvinte ca poapă (popă), soapă (sapă) și prescurtând altele, ca Ghio (Gheorghe), Mi (Dumitru), Ioa (Ioan) etc. încă-l deosebește de poporul altor sate.

Abia școala și biserica le oferă ocazii de viață sufletească. Și mai rare ori câte o vizită arhierescă, cum a fost cea din 7—8 Iunie 1909, când episcopul Lugojului, regretatul Vasile Hossu, însoțit de mulți preoți, a cercetat Lunca-Cernii și Meria.

Hățeg și împrejurimi,

Centrul regiunii întregi, și orășelul ei cel mai frumos, este astăzi **Hățegul**, situat lângă Râul-Mare și având vr'o 4000 locuitori.

Orașul e curat, bine întreținut. Primăriile trecute au știut să-l puie în rânduială de model, cu trotuare și chiar strade întregi asfaltate.

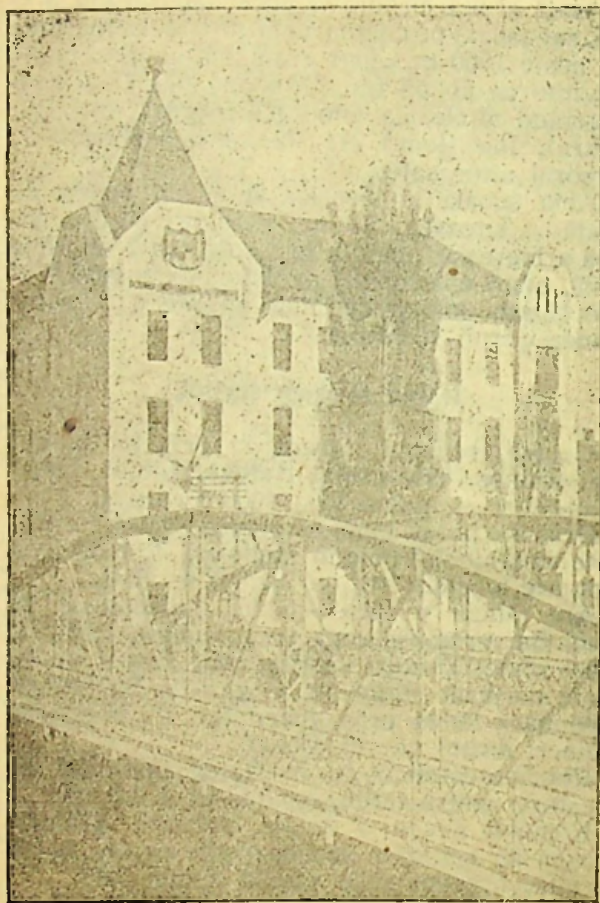
Are Oficiu telegrafo-poștal, judecătorie de Ocol (pe vremuri avea și Tribunal), Pretură. Ocol silvic. Târguri vestite, unde se pot vedea toate porturile țărănești. O gară la Subcetate. Altă gară lângă oraș. Inceputuri de industrie. Comerț destul de viu. Bănci.

Romano-catolicii au în Hățeg institutul de creștere pentru fetițe, condus de călugărite.

Românii aveau o școală primară grănițarească iar acuma o școală medie pentru băieți și fete, precum și o școală comercială.

Cultul religios e reprezentat prin vicarul gr. cat., protopresbiterul ortodox, un preot romano-catolic, unul reformat și rabinul israelit.

Trecutul Hățegului se poate urmări până în

Scoală medie și superioară de comerț.

secolul XII. O schiță monografică importantă ne-a dat Paul Oltean și a publicat-o în revista „Transilvania“ a asociației din Sibiu (anul 1892, No. 7, 8 și 9).

Pe timpul incursiunilor turcești, Hategul a suferit mult. Familiile mai înstărite își apărau curțile, împrejmuiindu-le cu ziduri groase, ca de cetate.

Invasia Tătarilor din 1648 a distrus aproape toate satele prin incendiu. Locuitorii s'au refugiat la munți și în păduri.

În 1763 se înființează aici compania a doua a regimentului român grănițesc, care își avea reședința centrală în Orlat, lângă Sibiu.

Militarizarea aceasta a fost de mare importanță culturală, pentru elementul românesc din Țara Hategului, ca de pretutindeni, unde s'au înființat companii grănițesti (Caransebeș, Năsăud). Armata a fost adevărată școală pentru tărani noștri.

Dintre satele din apropiere amintim:

Fărcădiul de jos, cel dintâiu sat, în drumul dela Hateg spre Densuș. Sat de nemeși, cu frumoase grădini de pomi și moșia contelui Lonyai, trecută statului ungar și dela statul ungar statului român, care a dăruit-o generalului Berthelot, botezând tot satul în onoarea marelui general francez.

Astfel se resbună istoria.

Fărcădiul de sus, la câteva sute de metri dela cel de jos. Case mai modeste și abia 400 locuitori. E locul de naștere al distinsului bărbat N. R. Danilescu, fost profesor și director al Școlii de silvicultură dela Brănești (1848—1897).

În drumul ce duce dela Hateg la Hunedoara

intâmpinăm, într'o vale, satele **Silvașul de jos**, **Silvașul de sus** și **Mănăstirea Prislopului**.

Satele sunt de puțină importanță. Cu atât mai însemnată este mănăstirea întemeiată pe la finele secolului XIV de călugărul Nicodim († 1046) și reconstruită de domnița **Samfira** († 1580), fiica lui Moise Basarab, între anii 1564—1580. — După 1700 trece în posesiunea Uniților. — În anul 1762 suferă mari stricăciuni Din ordinul generalului Bucov, părțile din lemn ale bisericii au fost arse. Numai zidurile au mai rămas.

Arhitectura. — Ca plan, are forma bisericilor vechi creștine ale Egiptului de sus (arta coptică), din secolul V.

Partea cea mai importantă a bisericii este narthexul, cu mormântul Samfirei și frescurile în mare parte descoperite.

Deasupra bisericii, în mijloc, se ridică turla octogonală, caracteristică bisericilor orientale, influențate de Bizant.

În 1905—1910 s'a restaurat, nu tocmai cu îngrijire. În special au rămas fără consolidare suficientă zidurile, cari acumă reclamă reparație nouă.

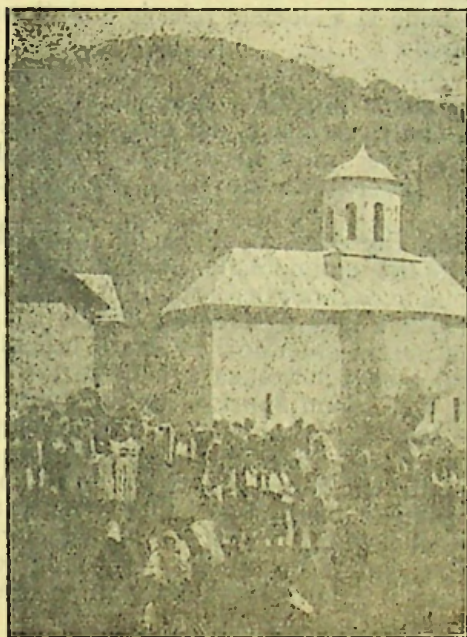
La mănăstire se fac două peregrinări pe an: primăvara, în Dumineca cea mai apropiată de hramul bisericii (S. Ioan Teologul, 21 Mai) și toamna, la ziua Crucii 14 Sep.)

O astfel de peregrinare e surprinsă în fotografia, ce o reproducem prin clișeu.

Dela Hateg apucând drumul spre Pui, la vr'o 2 km jum. trecem podul peste Râul-mare și la vr'o 500 metri dăm în satul **Sântă-Mărie**, văzând la dreapta drumului un castel cu parcuri întinse, iar la stânga o biserică veche, în stil roman.

Gastelul e al familiei Kendeify, unde poposește și regele nostru când iese la vânătoare pe munții Rătezatului.

Biserica este astăzi a Calyiniilor, dar pe vre-

Mănăstirea *Prislopului* lângă Hațeg. — După o fotografie din 18 Mai 1915, luată de d-l profesor din Blaj, *Alexandru Lupeanu*.

muri a fost a abației **benedictine** (adică a vestitilor călugări catolici din tagma S-tului Benedict) dela S.-Măria.

Approape de sat se mai văd și astăzi urmele

mai multor cetăți vechi și ale drumului roman numit de popor: „Troian“, care ducea drept la Sarmisegetuza.

Celelalte sate, din apropierea Hategului, precum Bărești, Rea, Săcel, Ciopeia, Covraciu, Balomiri, Bucium, Grântaga, Bretea, Plopi, Vâlcelele bune și Vâlcelele rele, le amintim numai cu numele.

Ne transportăm de-a dreptul la:

Pui, centru de plasă, dar ceva mai mic decât Hategul. Are gară însemnată, poștă-telegraf-telefon, judecătorie de ocol, pretură, comert viu.

Banca Poporală, condusă de fostul deputat **Dăju**, spirit eminentement practic negustoresc, pe lângă acordarea de credite țărănești, cultivă cu deosebit tact desfacerea de cereale, țigla, vin, în cercul clienților. Prelucră prunele și în general comercializează produsele țărănești.

Tot aici aflăm **fabrica de teracotă** a d-lui **Toma Ienciu**, bărbat unic în părțile aceste. Pe vremuri a fost avocat, doctor în drept, cu clienți mulți. Cu timpul a renunțat la advocatură, dedicându-se cu trup și suflet problemei mult mai anevoioase a industriei. Astăzi îl veți afla în haine simple de atelier învărtindu-se pe la cuptoare și printre lucrători. Așa se realizează progresul!

Imediat lângă Pui e satul

Galăț, așezat pe malul stâng al Streiului și între calea ferată, străbătut de drumul bun, ce duce dela Hateg la Petroșeni. Ici-colo se mai văd ruinele curților câtorva familii nobile calvinisate de odinioară. Le-a ajuns blăstămul e-vlaviosului episcop Petru Paul Aron dela Blaj. În 13 Febr. 1759 acest arhieru aflându-se în

visită canonică în această comună, s'a mîlnit de disordinea, ce domnia în biserica folosită alternativ de Români și de Calvinii. A predicat aspru contra profanării. Poporul s'a înfuriat și a început a arunca afară scauncle nemeșilor calvini. Aceștia nu s'au lăsat mai pe ios și s'a iscat o bătaie, spărgând tot ce eră în biserică. Ba nemeșii renegați au sărit și asupra episcopului. Nemeșul Putinel din Râu-bărbat l-a isbit în față cu teava pipei, iar nemeșul Mara de trei ori a cercat să-l împuste, dar nu i s'a slobozit pușca.

Văzând această volnicie, episcopul și poporul au ieșit afară din biserică și îngenunchind au blăstemat pe acei oameni fără de lege, ca moarte și odihnă să nu mai aibă în Galați. Apoi a dat poporului 100 de sfanți, cu cari ei și-au făcut altă biserică terminând-o în 1765.

Biserica calvină a ars în 1760. S'a restaurat cu mare greu. În anul 1788, năvălind Turcii în aceste părți, au distrus și biserica și distrusă a rămas până în ziua de azi. Nu a fost cine să o mai restaureze. Familia Mara s'a pierdut de pe aici. Familia Buda a emigrat în alte părți. Mai arși trecuți nu exista în Galați, din vechile familii calvine, decât o fată bătrână, care-și petrecea zilele triste pe ruinele unei averi risipite.

În curtea unei astfel de familii și-a ridicat, de vr'o 6 ani, o frumoasă vilă, preotul Daja.

Băești, sat vechiu de nemeși, cu mulți țărani milionari.

Barul mare și Barul mic, cu fabrică de teracotă și exploatare de nisip de cvartz.

Răușorul, Râul-Alb, Coroiști, Vaidei, Nucsoara, Mătești, Sălașul de sus și Sălașul de jos, Ohabă, Pietros, Râu-bărbat, Ponor, Serel, sunt

tot așezări vechi, des pomenite în diplome și documente.

La **Crivadia** se poate vedea un vechiu turn de pază, de unde se deschide o splendidă panoramă peste toată Valea Hațegului. Turn bine conservat, datând probabil de pe timpul invaziilor turcești, ca și cel dela Răchitova.

Sate vechi, de munte, sunt **Merișorul**, deasupra căruia șerpuește în multe cotituri calea ferată; apoi **Feceri** și **Luncani**, ascunse în munții de-a dreapta Streiului. La Luncani se află vestita peșteră **Cioclovina**, care dă multă bătaie de cap arheologilor și naturaliștilor și despre care s'au scris broșuri întregi.

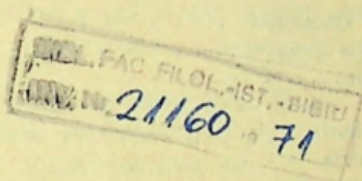
Trecând pe Streiu în jos, la **Călan** cu uzinele lui metalurgice și cu izvoarele termale, descoperite pe timpul Romanilor și folosite până azi ca băi termale — părăsim Tara Hațegului și ne apropiem de valca Murășului.

Multe ar fi de zis sub raport etnografic, istoric și cultural, despre Tara Hațegului, dar cadrul restrâns al unei broșuri din „Cunoștințe Folositoare“ nu ne permite. Se pot citi cu folos paginile corespunzătoare din „Tara Noastră“ a regreatului Silvestru Moldovan și ale d-lui **Iorga** din „Neamul Românesc“ din Ardeal și Tara Ungurească“, vol. I.

Graiul Românilor din această regiune l-a studiat d-l Alexe Viciu, fost profesor în Blaj, în al său Glosar de cuvinte dialectale și iudeosebit d-l Ovidiu Deususianu, în o monografie voluminoasă.

Sub raport cultural remarcăm „Nedeia“ (accentuați nedei), sărbătoarea particulară a acestei regiuni. Se ține după Paști, în vre-o Duminică sau zi de sărbătoare. Toată comuna își are nedeia ei. De exemplu: Râul-Alb, în Du-

mineca Tomii; Puiul la Sf. Gheorghe; Băeștii în Dumineca tuturor sfinților (prima Duminecă după Rusalii); Merisorul în ziua sfinților apostoli Petru și Pavel. Și așa mai departe. La câte-o astfel de nedeie tot satul e în sărbătoare. Femeile se pregătesc cu mâncările cele mai gustoase, cu vin și băuturi. Nu e familie să nu aibă oaspeti dintre rudeniile și cunoșcuții din alte părți. Se întinde hora mare până noaptea târziu. Se face „voe bună și veselie, să ajungă până la anul, cu bine și sănătate și cu iertăciuni de păcate“.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Țara Hațegului	1
Situația geografică	2
Munții	2
Ape	5
Locuitorii	6
Industria	7
Sate și orașe	7
Hațeg și împrejurimi	21

Cunoașterea țării

este temelul dezvoltării ei viitoare, prin dragostea celor ce trăesc într'însa.

In seria C (Din lumea largă)
din biblioteca

„Cunoștințe Folositoare“

S'au tipărit până acum următoarele broșuri asupra
României :

- M. David, *Munții apuseni* (No. 3).
- I. Simionescu, *Bucovina* (No. 5).
- G. Năstase, *Basarabia* (No. 6).
- C. Brătescu, *Dobrogea* (No. 7).
- V. Harea, *Românii de peste Nistru* (No. 17).
- I. Simionescu, *Ardealul* (No. 15).
- I. Popu-Câmpeanu, *Câmpia Transilvaniei*
(No. 17).
- I. Simionescu, *Moldova* (No. 18).
- I. Mureșanu, *Jud. Turda-Arieș* (No. 20).
- I. Georgescu, *Românii din Ungaria* (No. 19)
- G. Todică, *Țara Hațegului* (No. 21).

Fiecare broșură nu costă decât 3 lei și se poate cere prin mandat poștal, de dreptul de la «Cartea Românească», B-dul Academiei, 3. București.

Să nu lipsească din nici o bibliotecă a fiecărui școlar.

Alte broșuri de geografie

Datoria fiecărui bun român este, în primul rând, să-și cunoască țara. Nu ajunge. Pentru ca să poată câpăta îndemn la munca și râvnă pentru a contribui la propășirea ei, trebuie să cunoască și cum e în alte țări, vecine sau mai depărtate, unde oamenii au fost mai îndelungă vreme slobozi și au avut răgaz ca să ajungă la o stare mai înfloritoare de cum trăim. E nevoie să știe și curajul pentru cercetarea ținuturilor grele de ajuns.

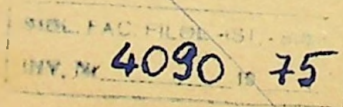
In Seria C din biblioteca

„Cunoștințe Folositoare“

să găsească următoarele broșuri asupra altor țări de cât România :

- G. Năstase, *Ucraina* (No. 1).
- I. Simionescu, *Cehoslovacia* (No. 2).
- I. Simionescu, *Finlanda* (No. 4).
- I. Simionescu, *Spre potul Sud* (No. 8).
- Ap. D. Culea, *Olanda* (No. 9).
- C. Moțaș, *În adâncul mărilor* (No. 10).
- I. Simionescu, *Către Everest* (No. 13).
- G. Năstase, *Lituania* (No. 16).

Prețul fiecărei broșuri tot 3 lei este.

Seria B. „Sfaturi pentru gospodari“.

- No. 1. Ingrijirea pasărilor de Prof. C. Motăş
- „ 2. Despre covârşii de Prot C. Dron,
- „ 3. Despre scarlatina de Dr. I. Gheorghiu.
- „ 4. Livada din sâmburi de G. Gheorghiu.
- „ 5. In jurul casei de M. Lupescu.
- „ 6. Casa de I. Simionescu.
- „ 7. Morcovul și alte legume de P. Roziale
- „ 8. Sifilisul de Dr. E. Gheorghiu.
- „ 9. Temeiul îmbunătățirii vitelor de Th. Chițu,
- „ 10. Votul obșteșe de A. Gorovei.
- „ 11. Creșterea porcelor de C. Oescu.
- „ 12. Viermi de mătăsă de T. A. Badarau
- „ 13. Ofița sau tuberculoza de Dr. E. Gheorghiu.
- „ 14. Pelagra de Prof. V. Babeș
- „ 15. Alegerea semintelor de C. Lacrișanu.
- „ 16. Creșterea pasărilor de Prof. C. Motăş.
- „ 17. Rătăcirile bolșeviste de Maior I. Mihai
- „ 18. O stupină dintr'un roi de N. Nicolaescu
- „ 19. Cum se întemelază o vie de D. M. Cădere
- „ 20. Răsadnița și Plantele din răsad de V. Saloveanu.
- „ 21. Leuzla de dr. E. Gheorghiu
- „ 22. Meșteșugul vopsitului en burneni de Art. Gorovei.
- „ 23. Cum orbim de I. Glăvan.
- „ 24. Păstrarea cîrnei de porc de G. Gheorghiu
- „ 25. Calul de Prof. E. Udrischi.
- „ 26. Doctorul in casă de Dr. O. Apostol.
- „ 27. Cum trebuie să ne hrănim de E. Severin.
- „ 28. Lămurirea legii dărilor de Iuliu Pascu.
- „ 29. Beția de Dr. Emil Gheorghiu.
- „ 30. Lămurirea Constituției de Artur Gorovei
- „ 31. Boale parazitare la animale, cati trei la om de C. Motăş
- „ 32. Folosințe nesocotite in gospodărie de I. Simionescu.
- „ 33. Mama și copilul, de Dr. M. Manicaticide.
- „ 34. Indrumări spre sănătate, de Dr. I. Bordea
- „ 35. Despre hrană, de Dr. I. Bordea
- „ 36. Omul și societatea de Al. Gînglea.
- „ 37. Bucătăria sătencei de Maria Col. Dobrescu.
- „ 38. Sfecla de zahăr de C. Lacrișanu.

Leii

Seria C. „Din lumea largă“.

- No. 1. Ucraina de *G. Năstase*.
„ 2. Cehoslovacia de *I. Simionescu*.
„ 3. Munții apuseni de *M. David*.
„ 4. Finlanda de *I. Simionescu*.
„ 5. Bucovina de *I. Simionescu*.
„ 6. Basarabia de *G. Năstase*.
„ 7. Dobrogea de *C. Brătescu*.
„ 8. În spre polul sud de *I. Simionescu*.
„ 9. Olanda de *Ap. D. Culva*.
„ 10. Viața în adâncul marilor de *C. Moțaș*.
„ 11-12. A. Șaguna de *I. Luțaș*.
„ 13. Către Everest de *I. Simionescu*.
„ 14. Românii de peste Nistru de *V. Harea*.
„ 15. Ardealul de *I. Simionescu*.
„ 16. Lituania, de *G. Năstase*.
„ 17. Câmpia Transilvaniei, de *Ion Popu-Cămilă*.
„ 18. Moldova de *I. Simionescu*.
„ 19. Românii din Ungaria de *I. Georgescu*.
„ 20. Jud. Turda-Arieși de *I. Mureșeanu*.
„ 21. Țara Hațegului de *Gavril Tădica*.

Seria D. „Știință aplicată“.

- No. 1. Fabricarea săpunului de *A. Schorr*.
„ 2. Motorul Diesel de *Ing. Caselli*.
„ 3. Industria parfumului de *E. Severin*.
„ 4-5. Aerul lichid de *Ilie Matei*.
„ 6. Industria azotului de *L. Caton*.
„ 7-9. Locomotiva de *Ing. Caselli*.
„ 10. Aeroplantul de *Dr. V. Anastasin*.

Fiecare număr cuprinde 32 pagini cu figuri; se vinde cu 3 lei.

Se pot face abonamente pentru 20 numere, trimițând 50 lei prin mandat poștal la Societatea „CARTEA ROMANEASCĂ” — București, Bulevardul Academiei, 3.

A apărut

CALENDARUL GOSPODARILOR

pe anul 1925

de **I. SIMIONESCU**

Cel mai răspândit calendar în mulțimea satelor, fiind potrivit scris pentru nevoile ei. Drept adaos sunt două frumoase tablouri. Să se ceară din vreme la «CARTEA ROMANEASCĂ», trimițând 15 lei.